

„Legyenek türelmesek amerikai kollégáikkal”—Mesterkurzuson a Harvard Egyetemen (Magyar Nemzet, 1995. október 10.)

A szépen gondozott parkokban nyüzsög az élet: a zöld pázsiton osztoznak a mókások, a diákok és a professzorok. Körbenézve vöröstéglás épületek sorakoznak, némelyik tetején fehérre festett kupola, a házakon kis táblákon az épület neve. A világ száz meg száz országából ide érkezett hallgatók tollasoznak vagy röplabdáznak, piknikeznek, beszélgetnek vagy éppen hatalmas csomagokkal költöznek be az Egyesült Államok legrégebbi egyetemének kollégiumi szobáiba. Igen, ez a Harvard Egyetem, amelyet 1636-ban John Harvard alapított azzal, hogy könyvtárát és birtokainak felét felsőfokú oktatási intézmény létrehozása céljából a vidéknek adományozta. Az egyetem története így jóval nagyobb múltra tekint vissza, mint az őt körülölelő Cambridge városé.

Mi a KSG?

Cambridge, számos más környékbeli településhez hasonlóan Bostonhoz tapadt, de önálló közigazgatással rendelkező kisváros. Massachusetts állam fővárosának, Bostonnak lakossága nem közelíti meg az egymilliót, így bár felhőkarcolói, színvonalas tudományos, kulturális és üzleti élete tiszteletet parancsoló metropolis rangjára emelték a várost, meg tudta őrizni barátságos jellegét. A tömegközlekedés itt – az USA-átlagtól nagyban eltérő módon – kiváló, rengeteg a park, a liget, tehát megmaradt valami az első telepések által behozott atmoszférából. Új-Angliát ezért a leeurópaibb és – itteni fogalmak szerint – legkonzervatívabb vidéknek tekintik. Magától értetődő, hogy a számos afroamerikai, afrikai és ázsiai népcsoport együtt él a fehér bőrű lakossággal, ezért ha valaki metróval utazik, akkor azt hiheti, hogy a földkerekség összes nemzete elküldte ide a követét. Ez a sokszínűség határozza meg az itteni emberek gondolkodását, ez teszi még pezsgőbbé a városi életet, és ez az egyik oka a lakosság nagyfokú országon belüli mobilitásának is.

A Harvard Egyetem több iskolát (School) foglal magába, amelyek ha szerkezetükben némileg eltérnek is attól, mégis talán a nálunk szokásos karok tudományágait fedik le. A legnagyobb a School of Arts and Sciences (ötvözete a magyar tudományegyetem bölcsészet- és természettudományi karának), az orvosi fakultás és az üzleti fakultás. A Harvard a maga mintegy 18 ezres hallgatói létszámával amerikai viszonylatban közepes méretű egyetemnek számít. Az alapképzésen túl nagy erőssége a posztgraduális (mester- és doktori) képzés, valamint a tudományos és kutatómunka.

Az én lehetőségem az elkövetkező két esztendőben az lesz, hogy a John F. Kennedy School of Government (Kennedy Kormányzati Iskola, a továbbiakban KSG) posztgraduális képzésének keretében (master in public policy kurzus) elsajátítsam a politika tudományát. A továbbiakban ezért elsősorban a Kennedy School tevékenységével foglalkozom, leszögezve azt, hogy az összes többi fakultás a mennyiség vonatkozásában sem terheli meg kevésbé a hallgatóit. A szabadidő eltöltésének lehetőségei, a környezet által kikapcsolódásra nyújtott alkalmak pedig mindenki számára egyformán elérhetőek.

A KSG-t a hatvanas évek második felében hozták létre, amikor az oktatók úgy látták, hogy a bölcsészképzés hagyományos kereteit már kinőtte a politikatudomány. A képzés gyakorlatorientált, amely az elemzés-menedzsment, döntésérvényesítés/környezetbefolyásolás

tevékenységi területeire koncentrálva próbálja a hallgatókat felvértetni az ide vonatkozó, a világban fellelhető legszínvonalasabb ismeretekkel. A keretet a két mesterkurzus (kétéves public policy – a magyar fordítás leginkább a politikatudomány vagy közügypolitika fogalmakhoz áll legközelebb, valamint egyéves public administration – közigazgatás), a már tekintélyes karrierrel rendelkező vezetők továbbképzési programjai (mid-career, executive programok), a kutatóintézetek (kormány-gazdaság, nemzetközi kapcsolatok és biztonságpolitika, nemzetközi fejlődés stb.) kutatási és elemző tevékenysége, a doktori program, továbbá esetleges előadások és szemináriumok biztosítják.

Jelentkezés és kiválasztás

A jelentkezés és kiválasztás a KSG-re rendkívül alapos folyamat. A jelentkezési lap kitöltése, számos esszé megírása és a szükséges ajánlások leadása után a külföldi pályázóknak le kell tenniük egy nyelvvizsgát (Test of English as a Foreign Language) és egy nyelv- és elemzőkészséget tesztelő további vizsgát (Graduate Record Exam). Ezután kezdi el mérlegelni az iskola, hogy az adott évben felvételiző jelentkezők által meghatározott skálán az illető anyaga milyen súllyal, hol szerepel. A kiválasztás legfőbb szempontja, hogy az illető iskolai előmenetele és lehetőleg két-hároméves szakmai gyakorlata alapján elegendő vezetői potenciállal rendelkezik-e. Hiszen a majdan végzetek nagy része később számos felelős közéleti tisztséget tölt be, de ennek a lehetőségnek már a felvételi pillanatában ki kell derülnie. Az ember a nehéz követelményrendszer súlya alatt néha úgy érzi, hogy ő az az ember, akit tévedésből vettek ide fel. Azonban már a legelső megnyilatkozások alkalmával leszögezik a professzorok, hogy ők nem szoktak tévedni, tehát aki itt van, az legyen nagyon büszke magára. Ez a fajta magatartás számunkra, magyarok számára talán furcsának tűnik, pedig a látszólagos szerénység mögött az egyetem egész története és hírneve rejlik. Ide csak olyanokat vehetnek fel, akik megfelelnek a magas követelményeknek, hiszen egy oktatási intézmény legnagyobb ereje az oktatói és hallgatói (szürke)állomány. Ide bekerülni tehát azt jelenti, hogy a felvett hallgatók eddigi életpályáját jó ajánlólevélnek tekintik, amelyben benne rejlik a jövő, a továbblépés lehetősége.

A korábban említett hármas diszciplínarendszer átöleli a politikai döntéselőkészítés, döntéshozatal és -érvénysítés minden fázisát. A négyszemeszteres kurzus első negyedében a közgazdaságtan, statisztika, a döntéselőkészítés-elemzés és a szervezetek működésének elemzése című kötelező tárgyak mellett egy választható tárgyat is felvesz a hallgató. Ez utóbbi lesz aztán a második szemesztertől kezdődően az a szűkebb tudományterület, amelyre koncentrálva végzi majd az ember szakmai gyakorlatát és írja meg disszertációját. A választható területek az igazgatás és kormányzás egészét átölelik a biztonságpolitikától kezdve a településfejlesztésen át az oktatáspolitikáig.

Az oktatás alapja az esettanulmány-rendszer. Ez azt jelenti, hogy az egyes előadások (egy héten általában 12 másfél órás előadás van) alapja egy-egy aktuális eset megvitatása, amely kiegészül még az ide vonatkozó szakirodalom megfelelő fejezeteinek tárgyalásával. Itt az előadások, tehát a jelenlévők aktív – gyakran kisebb csoportokban is történő – részvételét követelik (az órai szereplésnek is súlya van a félévi osztályzat eldöntésekor). A különösen – de nem kizárólag – a külföldi hallgatók számára kezdeti többletnehézséget okozó nyelvi problémák leküzdése mellett a legnagyobb megterhelést az elolvasandó anyagok mennyisége jelenti. Akkor, amikor egyik napról a másikra több száz oldalt kell elolvasni, az előadások

után esetleg kisebb csoportokban megvitatni, majd másnap friss aggyal mindezekről vitatkozni, előadást tartani, nos, akkor az ember egy dolgot tehet: megpróbálja minél rendszerezettebben beosztani idejét, és örül annak, ha itteni szólással élve „bankot kap a pénzéért”, vagyis a közel 17 ezer dolláros tandíjért (amit én egy budai lakás eladásából fizettem), számos egyéb díjért és költségért valóban minőséget, tudást kap.

„Kulturális sokk”

Számomra és a legtöbb külföldi hallgató számára a „kulturális sokkot”, ha egyáltalán, nem a boltokban fellelhető áruk választéka, a bennünket körülvevő tárgyak otthoniaktól való eltérése (az ajtókilincstől kezdve a levélszekrényig) vagy a szolgáltatások elérhetősége (például telefonkészüléket és -vonalat szinte azonnal lehet kapni, a számítógépes rendszerek használata a legtermészetesebb) jelenti, hanem az oktatás módszerének semmihez sem hasonlítható volta. Mint ahogy egy korábbi felmérésre utalva a köszöntő ünnepségen James Cooney professor, az egyik helyettes dékán megjegyezte, a döbbenetes az, hogy egyfajta „kulturális sokkot” leginkább az amerikai hallgatók élnek át, hiszen míg a külföldről érkezettek eleve várakozással telten lépnek az egyetem területére, addig az amerikaiak azt hiszik, hogy könnyű lesz megállniuk a helyüket. Ahogy a szónok hozzánk fordult: „Kérem, legyenek nagyon türelmesek amerikai kollégáikkal.”

A szervezethez tekintetében érdekes módon – és lehet, hogy nem joggal – egy kissé többet vártam. Nem ritka, hogy az adminisztratív irodák nem találnak egy-egy dokumentumot, hogy bizonyos rendezvényekre nem könnyű odatalálni, hogy néhány tankönyvből nincsen megfelelő készlet a könyvesboltban. Így a bürokrácia tekintetében szerencsére nem szenvedek olyan nagy honvágyban. Furcsa az is, hogy míg néha egy hosszabb előadás és csoportmunka alatt térítésmentesen könnyű ebédet és/vagy süteményeket szolgálnak fel frissítőkkal, addig az egyes tantárgyak néhány oldalas tematikájáért fizetni kell. A legtöbb hallgató nem milliomos, ha a szülők azok is, itt a maga színvonalához képest szinte mindenkinek számolnia kell a kiadásait. Ha pedig az ember Európa középső-keleti feléből jött, akkor ez különösen igaz. És mivel az egyetemen túl az élet, úgy általában itt is, a keleti parton rendkívül drága, ezért a három-négy dolláros tantárgyi tematikáknak is komoly anyagi súlyuk van.

A felsőoktatás az Egyesült Államokban és különösen a gazdag és drága magánegyetemen szolgáltatás. A professzorok a kiváló szakirodalmat, gyakorlati példákat, saját tudásukat és tapasztalataikat nyújtják, a hallgatók pedig mindezt megfűszerezik saját ismereteikkel és tapasztalataikkal. A külföldi hallgatókat itt valóban becsben tartják. Nem véletlen, hogy a professzorok komolyan gondolják: a hallgatók legalább annyit vagy még többet tanulnak egymástól, mint tőlük. Mindenkinek megvan a professzori karból kijelölt tanácsadója, akihez tényleg bármikor, bármilyen témában, problémával lehet fordulni. Az embert meghallgatják, tanácsot adnak, ha szükséges. De a többi oktató is közvetlen. Velem már előfordult, hogy ismeretlenül odajött hozzám egy professor – aki korábban diplomataként a világ számos pontján, illetve a Fehér Házban Bush elnök tanácsadójaként szolgált, és elismert Szovjetunió-kutatóként jegyzi a világ –, és kérte, hogy a közeljövőben üljünk le beszélgetni, mert érdekli, hogyan jöttem az egyetemre, és mi a helyzet Magyarországon. A magyar itt a Kennedy Schoolon kuriózumnak számít, már néhány éve én vagyok az egyetlen, aki egy teljes, két éves mesterkurzuson részt vesz. (Többet hallgatnak magyarok matematikát a természettudományi fakultáson, illetve jönnek a KSG-re egy-egy szemináriumra vagy rövidebb programra.)

A hallgatók és professzorok számára számos rendezvény (ismerkedés, eligazítás, próbaelőadás, piknik, sörparti stb.) és klub ad teret a megismerkedésnek, a különféle nézetek, gondolatok kicserélésének, és ide valóban azért jönnek az emberek, mert jobban meg akarják ismerni a világot, és szeretnének eligazodni a sokszínű kultúrák eltérő gondolkodásmódjában. A számos baráti beszélgetés segít a fogalmi zavarok tisztázásában (erre később érdemes lesz visszatérni), és az ember lassan rájön arra, hogy saját nézetének és elveinek feladása nélkül mit jelent nyitottnak lenni.